

WELIN JOULUMUISTELOITA

(Velin sanelusta ylöskirjoittanut Jukka)

Tämä on äänitys joka on tehty tammikuun viimeisenä päivänä vuonna 2002 Jukan aloitteesta. Jukka pyysi tuossa ennen viime joulua (v.2001) Rauhalan suvun nettisivulla muisteloita joulusta ja niinpä ajattelin kertoa mitä minä muistan lapsuuteni jouluiista.

Nämä mun joulut on kaikki Marttilasta koska mä olen ollut kolmevuotias kun me ollaan muutettu Marttilaan. Ainut muisto joka mulla on sitä ennen on ilmeisesti Ranta-Lopelta jossa me asuttiin vähän aikaa ennen Marttilaan muuttoa ja se liittyy joulukirkkoon menoon eli muistan selvästi että olen jonain jouluna mennyt joulukirkkoon oikein vanhanaikaisesti hevosen vetämällä reellä jossa oli sitten joku tiukukin kilkattamassa. Muuta muistoa mulla ei sitä aiemmalta ajalta ole. Marttilasta muistan jouluiista sen että ensinnäkin niin kuin aina lapsuudessa sää oli parempi kuin nyt eli jouluna oli muistini mukaan aina lunta. Paitsi sitten on joitakin jouluja joista on jäänyt mieleen se että olikin yllättäen suojasää ja piha oli jäinen ja liukas.

JOULUPUKKI

Tosta liukkaasta pihasta tulee ensinnäkin mieleen semmonen asia, että usein jouluna kävi sillä tavalla että kun lahjat oli piilossa ja sitten ne pantiin joulupukille säkkiin ulos odottamaan että ne tuodaan sisään ja sitten joskus aina unohtui laittaa kaikki lahjat siihen säkkiin. Ja sitten kuvio oli aina se että sitten kun pukki oli jo käynyt joku meni ulos ja hämmästyneenä tuli sitten sanomaan että nyt joulupukilta on pudonnut sinne pihalle joku lahja ja se oli sitten se unohtunut lahja.

Pihaan liittyy myöskin sinänsä huvittava mutta eräs mieliin painuva joulu jolloin joulupukkina meillä oli Veiska eli isän veli Veikko. Se on jäänyt mieleen kahdesta syystä. Toinen on se että se oli sitä aikaa kun Veiskalla oli polkupyöräkorjaamo ja siitä oli seurauksena se että kuinka ollakaan lahjojen joukossa oli hyvin paljon polkupyörään liittyviä tarvikkeita: polkupyörän lamppuja, joku polkupyörän sisuskumi ja taisipa olla kokonainen kunnostettu pyöräkin. Toinen syy miksi se on jäänyt mieleen on se että sinä jouluna joulupukki tuli traktorilla muistaakseni Massey Fergusonilla. Ja sitten kun siinä pihassa se Veiska sillä traktorilla vekslas niin se törmäs talon nurkkaan ja tämä on jäänyt sitten erityisesti mieleen. Jälkeenpäin olen tajunnut että varmaankin alkoholilla oli osuutta asiaan.

Joulupukille kirjoitettiin aina kirje ja se pantiin sitten ikkunan ulkopuolelle josta tontut sen kävi hakemassa ja sitten toivomuksia noudatettiin tai ei noudatettu. Vitsalla meillähän ei ole mun muistin mukaan uhkailtu koskaan mutta jouluun se liittyy sillä tavalla että silloin aina sanottiin että jos ei ole kiltti niiin joulupukki ei tuokaan lahjoja vaan tuo vitsoja ja se oli tietysti semmonen pieni pelko. Sitä mä en muista mihin saakka mä joulupukkiin uskoin mutta että isähän se useasti oli joulupukkina ja se oli sitten sattumalta pois silloin kun joulupukki kävi ja jonain jouluna mä muistan että mä olisin ollut joulupukki kun Jukka oli pieni.

JOULULAHJAT

Seuraava mieleen tuleva ja mieleen jäänyt joululahja liittyy taas mun kummitätiin Anni-tätiin eli isän sisko joka silloin oli töissä Etelä-Pohjan myymälässä myymässä ja hän oli sitten sinä jouluna, se oli muistaakseni ainut joulu, päättänyt muistaa kummipoikaansa joululahjalla ja oli kerännyt sitten sieltä kaupasta kenkälaatikollisen herkkuja joka oli tosi mahtavaa mun mielestä koska se oli kokonainen laatikko täynnä kaikennäköistä hyvää josta erityisesti on jäänyt mieleen suklaalehtikeksit joita vieläkin on myytävänä. Sitten siellä oli tietysti RAX-patukoita ja jotain pastilleja ja muuta herkkua.

Seuraava mieleen jäänyt lahja on yhtenä jouluna kun sain lentäjän lakin eli nahasta valmistettu lakki jossa oli sitten semmonen olkapäille leviävä kaulus ja jos muistan oikein joku muukin tais olla Erkki sai samanlaisen ja se oli erityisen mieluinen lahja tietysti. Vakiolahja joka jouluna mitä minä muistan oli se että ennen joulua oli leivottu nisuäijjiä ja piparkakkuäijjiä tavallisten piparkakkujen ja nisupullan lisäksi ja nisuäijä ja piparkakkuäijä pantiin jokaiselle pakettiin ja sen jokainen sitten sai joululahjaksi. Ja sitten kun joulupukki oli käynyt lahjat oli avattu niin kuvio oli se että sitten keitettiin kahvit jota lapsetkin sai ja sen kahvin kanssa sitten syötiin sitä nisuäijää ja mahdollisesti muita herkkuja, suklaata tai mitä oli

sitten joulupukki tuonut. Ja sen nisuäjän syömisen jälkeen sitten kokoonnuttiin makuukamariin jossa luettiin jouluevankeliumi ja sen luki muistaakseni vuoronperään taikka välillä aina kuka kukin että siinä ei ollut mitään vakiolukijaa. Joskus isä luki sen ja joskus lapset.

Yks isän saama vakiolahja oli Arijoutsin joulupippuri-niminen lehti joka oli paketoitu niin että se oli kääritty rullalle ja siitä aina isä aina heti arvas että mikä tämä lahja on. Muutenkin tietysti kirjat oli suosittuja joululahjoja ja niitä sitten joulunpyhinä lueskeltiin.

Yhtenä jouluna isä oli tehnyt jonkinnäköisen mä en muista mikä joku semmonen pyörillä kulkeva hevonen tai joku vastaava jota varten tehtiin kynnysten yli semmoset luiskat että sillä pääsi kulkemaan. Yks mieleen jäänyt lahja on myös mekano-lelut lelutarja jota sitten rakenneltiin koko joulu ja siitä on muistaakseni mulla yks valokuvakin missä Heleena auttaa mua rakentamaan tai on rakennettu semmonen nosturi ja siinä on muitakin siinä kuvassa.

JOULUTRADITIOT

Jouluruuat on mun havaintojen mukaan semmonen mistä eri perheillä on hyvin erilaisia tapoja kun olen haastatellut ystäviäni ja tuttaviani ja myöskin semmosia joista hyvin usein syntyy ristiriitaa perheessä kun sinne tuodaan kahdet erilaiset tavat, nykyajan uusperheissä jopa neljän viiden perheen tavat. Yleensäkin joulunviettoon liittyy niin voimakkaita tunteita että käsitykseni mukaan monissa perheissä joulu on erittäin stressaavaa aikaa ja näyttää olevan monilla ratkaisu se että roudataan paikasta toiseen ja joulunviettoon ei ehditä pysähtyä.

Mä olen itse aina ratkaissut sen sillä tavalla että olen pyrkinyt alusta saakka oman perheeni kanssa luomaan omia joulutraditioita eli ei semmosenaan kummankaan traditioita vaan jonkin näkönen yhdistelmä niistä molemmista plus sitten jotain uutta. Tämä oli sekä Eevan Mikon ja Ullan kanssa että nyt sitten tämän isomman uusperheen kanssa jossa muodostui ihan omanlaiset traditiot jotka nyt sitten taas ovat muuttumassa kun lapset eivät enää välttämättä ole kotona.

Eräässä meidän tuttavaperheessä oli, muistan kahdenkymmenen vuoden takaa, niin jouluna suurin ristiriidan aihe se että vaimon mielestä juhlavaa on se kun on kaikki valot päällä ja on tosi kirkasta ja miehen mielestä juhlavaa on se kun on hämyisää ja mahdollisimman vähän valoa. Tähän on tietysti hyvin vaikea kompromissia keksiä.

JOULURUUAT

Ruuista se mitä muistan on tietysti ensimmäiseksi se että isä aina kun asetuttiin joulupöytään sanoi että ”varokaa jouluvatsaa”. Se mikä oon huomannut että meillä oli erilaista moneen muuhun verrattuna oli se että meillä nämä kaksi perinteistä ruokaa lipeäkala ja kinkku niin niitä ei samaan aikaan syöty mikä tuntuu olevan monella tapana vaan jos nyt oikein muistan niin lipeäkala kuului jouluaattoillan ruokaan ja sen kanssa valkoista kastiketta ja perunaa ja sitten tummaa leipää joka oli itse leivottua semmosta ohkasta leipää johon oli sitten paineltu semmosella puulla koristeita. Siitä muistan se nyt ei ehkä ollut ainoastaan jouluna, Tapanilla oli semmonen tapa että se siitä leivän päältä varisteli sitä jauhoa sitten siihen kastikkeen päälle en tiedä minkä takia mutta näin se teki.

Lipeäkalahan liotettiin silloin itse ja se oli aina semmonen operaatio kans se johonka lapsetkin osallistuivat näitten kuivattujen lipeäkalojen kuoren repimiseen ja se kuori oli välillä tosi tiukassa ja sitä oli hyvin vaikea saada ja siinä meni kädet verille ja sen jälkeen ne pantiin sitten ilmeisesti lipeäveten likoamaan ja se oli aika tarkkaa hommaa että siitä tuli sitten sopivan kiinteätä.. Nythän lipeäkala ostetaan kaupasta valmiiksi liotettuna että se tarvi vain keittää muovipussissa mutta silloin se liotettiin ensin ja sitten sen jälkeen keitettiin.

Yks näitä jouluun liittyviä lentäviä sanontoja on se mitä isä oli jostain kuullut kun joku oli sanonut että ”voi kun tulis joulu ja sais yölläkin syörä”. Sinänsä mä en muista että meillä nyt ois yöllä varsinaisesti syöty mutta jotta ei se kiellettyäkään ollut kantturiin mennä ja leikata sieltä kinkusta siivuja, mutta sen sijaan mä muistan radiosta silloin kuulleen että silloinkin oli ohjelmia aina niistä jotka olivat jouluna töissä ja merimiehet oli yks ryhmä ja kerrottiin että laivalla on semmonen tapa että joulupöytä jätetään yöksi silleen että siinä saa sitten käydä sitten kuka haluaa.

Näistä joululeivonnaisista vielä niin tään tavallisen nisupullan ja nisuäijien lisäksi niin sitten tehtiin tietysti pipareita ja niitä oli sitten monen sorttisia oli pyöreitä perinteisiä ja sitten teräväkärkisiä tähtiä ja joskus possujakin. Mutta sitten oli myöskin toinen taikina joka oli valkoinen eli valkoisia pipareita ja tietysti sitten joulutorttuja jotka leikeltiin veittellä ja taiteltiin sitten eli nämä perinteiset joululeivonnaiset.

Lipeäkalahan on siinä suhteessa mun havaintojen mukaan erikoinen ruoka että hyvin moni on saanut siitä inhon eli ei tykkää lipeäkalasta. Meidänkin perheessä on vain 3 henkeä eli mun lisäksi Vivi ja Tuula jotka tykkää lipeäkalasta muut ei siitä erityisemmin perusta.

Yks mikä meille on tullut nyt viimeisen 10-15 vuoden aikana traditioksi on rulla syltty jota me kutsutaan rullepölseksi ja sitähan meillä oli myös kotona ja mä muistan että mä siitä aluksi erityisemmin tykännyt koska se oli lähes pelkästään läskiä, mutta sitten mä oikein totutteleamalla totutin itseni syömään sitä sillä tavalla että mä laitoin siihen rutosti sinappia päälle niin sillä tavalla sitä saattoi panna leivän päälle ja se oli sitten jopa hyvää.

Siitä lipeäkalasta tehtiin vielä sitten joulun jälkeisenä aikana lipeäkalakeittoa joka myöskin oli mun mielestä hyvää, maitopohjainen keitto jossa oli niitä pieniä lipeäkalan paloja tai haituvia.

Alatoopia myöskin oli jonain jouluna ainakin ja lasimestarin silliä että kyllä niitä jouluruokia sitten niin kuin aika paljon määrällisesti oli.

Sitten joulupäivänä taas oli kinkkuateria johon kuului joulukinkku ja siitä mä nyt en sinänsä muista miten se kinkku nyt sitten tehtiin ja oliko se kuorrutettu todennäköisesti oli. Mutta yhden joulun muistan jolloin meillä oli poikkeuksellisesti ostettu savustettu kinkku ja se on mulle jäänyt mieleen sen takia että se oli se joulu kun mä olin rippikoulussa mä kävin rippikoulun joululomalla ja se on jäänyt mulle sen takia mieleen kun sinne piti aina ottaa omat eväät niin mulla oli sitten tätä savustettua kinkkua isot viipaleet leivän välissä ja se maistui erityisen hyvältä. Kinkun kanssa oli perinteiset laatikot eli perunalantu- maksalaatikkoa, porkkanalaatikkoa en muista ja sitten sinsallaa tietysti elikkä rosollia.

Sitä mä en muista että milloin se joulupuuro syötiin mutta sen kanssa oli tietysti sekametelisoppaa. Tää sekottuu mulla sen takia että meillä on nyt viimeiset 10-15 vuotta ollut perinteenä että joulupuuro syödään jouluaattona siis täällä mun nykyisessä perheessä, jouluaattona sen jälkeen kun Suomen Turku on julistanut joulurauhan.

Tää joulurauhan julistus se on jäänyt mieleen että se kuunneltiin aina radiosta ja vielä nytkin kun se kuuluu radiosta menee kylmät väreet selkäpiissä ja silmissä vilistää kaikki menneet yli 50 joulua.

HOMESOJALLA KÄYNTI

Joulupäivänä ainakin johonkin aikaa oli sitten traditiona se että silloinhan ei saanut kyläillä eikä juuri mennä uloskaan mutta silloin lähdettiin Homesojan paappaa ja mummaa kattomaan eli menttiin siitä Yli-lahden pihan poikki jokirantaan ja jokijään ylitte ja suorinta tietä sitten sinne ja siinä oli sitten hyvä mahdollisuus kokeilla jos oli saanut jotain uusia suksia tai uutta pulkkaa tai jotain muuta talvivälinettä.

Homesojalta mulla on jäänyt mieleen se että silloinhan oli harvinaista ne tavarat mitä Ruotsista oli isän sisarukset tuoneet ja erityisesti sieltä on mulle jäänyt mieleen omenan tuoksu ja enkelikellon kilinä semmonen missä kynttilän liekistä nouseva lämpö pyörittää kynttilöitä ringissä ja mulla on itellä ollut semmonen enkelikynttilä jo en nyt muista mistä saakka mutta varmaan ihan alusta saakka kun mulla on omaa perhettä ollut.

JOULUSIIVOUS JA KORISTELU

Jouluun liittyy tietysti se että jouluna tehtiin perusteellinen joulusiivous ja monesti järjestettiin jopa komerotkin mikä oli ihan ihmeellistä ja kanttuuri siivottiin ja järjestettiin ja oli semmosta niin kuin siistiä ja juhlavaa. Joulukuudessa oli tietysti aluksi elävät kynttilät joita piti aina hirveesti varoa mitään vahinkoa en muista että olis koskaan tapahtunut. Joulukoristeluun kuului semmonen minkä mä olen myöskin ottanut omaksi perinteeksi jopa täällä Katajanokallakin vielä toissa jouluna oli semmonen punaisesta kreppipaperista leikatut vajaa kymmenen senttiä leveät luiskat jotka ripustettiin nurkasta nurkkaan kattoon ja kierrettiin sen verran että siitä muodostui semmoinen koristeellinen nauha.

Mitään ulkovalojahan ei silloin harrastettu mitä nyt joskus semmonen jääkynttilälyhty tai en mä muista semmoistakaan vaan tehtiin semmosia jos oli suojasäätä niin lumipalloista semmonen keko jonka sisälle sitten pantiin kynttilä. Taskulamppuhan oli hyvin suosittu ja haluttu joululahja ja sillä sitten ulkona leikittiin ja katottiin kenen lamppu kantaa pisimmälle ja jos joku sai sitten semmosen viispötkäsen lampun niin sehän oli se kaikista mahtavin. Mukavia oli myöskin sitten taas toisessa päässä semmoset erityisen pienet lamput mutta niin pieniä lamppeja mitä nykyisin on niin silloinhan ei ollut vaan ne oli semmosia jossa se pötkö oli jotain parin sentin luokkaa mutta taskulamput oli tietysti hyvin suosittuja ja haluttuja lahjoja.

KOULUN JOULU

Koulun joulujuhlassahan oli sitten ihan oma kuvionsa tai puurojuhla ja siellähän oli semmonen nyt en ihan tarkkaan muista kuinka se oli kuka teki mitäkin mutta joku luokka teki kuitenkin himmeleitä siihen joulujuhlaan ja sitten jotkut toiset luokat teki semmosen havukranssin joka kiersi sitten sitä juhlasalia. Himmelit sitten olivat osittain hyvinkin taidokkaita niin ne myytiin sitten himmelihuutokaupassa ja rahat meni johonkin hyvään tarkoitukseen en muista oikein mihin. Himmeleitä me tehtiin joskus kotonakin mutta ne ei aina oikein onnistunu vaan ne oli vähän semmosia ei niin hyvännäköisiä kun ei ollut oikein kunnon olkia.

HAUTAUSMAALLA JA KIRKOSSA KÄYNTI

Yksi asia joka kuului joulun traditioihin oli myöskin kynttilöiden vieminen haudalle ja missä välissä se tapahtui niin sitä en nyt ihan muista mutta jouluaattona se ilmeisesti oli ennen syömään rupeamista. Joka tapauksessa mulle on jäänyt mieleen hyvin voimakkaasti se valomeri mikä siellä hautausmaalla oli ja se on myöskin semmonen mistä mulla on yks valokuva jonka mä muistan hyvin selvästi kun mä otin sen mä olin silloin aloittanut justinsa valokuvauksen ja saanut ensimmäisiä kameroita ja siinä oli aikavalotuskytkin niin mä panin sen kameran sitten hautakiven päälle ja otin aikavalotuksella kuvan niistä kynttilöistä ja se onnistui sitten erityisen hienosti.

Joulukirkkohan oli tietysti joulupäiväaamuna ja sinne sitten joskus jaksettiin herätä mutta useimmiten ei.

JOULUMUSIIKKI

Joulumusiikista tuli mieleen se että silloin kun sitä joulu-evankeliumia luettiin laulettiin myös joululauluja ja radiostahan niitä kuunneltiin ja silloin muistaakseni oli semmonen systeemi että radiossa ei saanut soittaa joululauluja ennen kuin olikohan se nyt sitten aaton aattona mutta se ei kuitenkaan ollut semmosta kuin nykyään että jo kuukautta ennen joulua alkaa joululaulut soimaan tavarataloissa ja joka paikassa jolloin se tuntui tietysti sitten erityisen juhlaavalta sitten kun niitä alkoi kuulua.

Ja hyvin usein sitten kuunneltiin joulujuhla-avajaisia eli tämänniminen radio-ohjelma joka kai vieläkin tulee eli Antero Alpo ja Aune Alatuuhonen oli siellä usein isännöimässä tai myös Ilkka mau-Kortesniemi ja niitä oli mukava kuunnella ja ne tuli aina illalla myöhään nimensä mukaisesti joululahja-avajaiset ja usein silloin jopa sitten jotain puuhasteltiinkin leivottiin pipareita tai sitten jotain jouluun liittyviä puuhia.

Sitten taas joulun jälkeen ja yleensä se oli sillätavalla että jouluaattona ja joulupäivänä oli tämmöistä niin kuin hartaampaa musiikkia ja sitten vasta tapaninpäivänä se musiikki muuttui sitten iloisemmaksi ja alkoi tulla rekiretkeä ja muuta ja loppiainen oli taas sitten se ehdoton raja että sen jälkeen ei enää joululauluja saanut radiossa esittää. Adventtina usein menttiin kirkkoon ja siellä hoosianna on jäänyt mulle mieleen varsinkin se viimeinen säkeistö kun urusta aukaistiin kaikki pillit ja annettiin täysillä urut pauhaa.

NÄYTEIKKUNAOSTOKSET

Joskus tehtiin myös sillä tavalla joulunpyhinä että lähdettiin kylille kattomaan niitä vähiä näyteikkunoita mitä siellä oli ja tehtiin näyteikkunaostoksia eli jokainen sai sitten sanoa minkä ottais siitä ikkunasta jos sais vapaasti valita.